

reeks het leven, een gebruiksaanwijzing

‘Ik vind de mens een geslaagd dier’

Bij zijn 80ste verjaardag hanteert Nederlands bekendste cabaretier-natuurschrijver Hans Dorrestijn de pen lossier dan ooit. ‘Ook erotisch ben ik op mijn toppunt.’

Katrien Steyaert

Beduusd en met een bange blik zit er een houtduivenjong op het asfalt in Dorrestijns straat. Het is zo'n Veluwse wijk waar in de meest nette voortuintjes vingerhoedskruid bloeit. De schrijver ziet er al even parmantig uit in zijn inktblauwe, velours jasje en crèmekleurige Converse-schoenen, en zeker wanneer hij die combineert met een gele afwas- en een zwarte tuinhandschoen om het rillende vogeljong te verplaatsen naar een veiliger border in zijn tuin. ‘Ik ben niet zo handig met zulke dingen’, zegt hij zacht, ‘maar hier komt het een houtduif is, zo'n gezonde bosvogel vergeleken bij die frietvretende stadsduiven waaraan altijd wel iets mankeert.’

Hij grinnikt bij zijn goede daad. ‘Ik zal deze scène nog maar niet opschrijven.’ Terwijl dat net is wat Dorrestijn als geen ander kan, en ook weer deed in *Wensvogels*, zijn recentste werk. Het is een verjaardagscadeau aan zichzelf en aan zijn lezers, die massaal zwichtten voor zijn idiosyncratische *Vogelgids*. Sinds 2007 zijn er meer dan 25.000 van verkocht, Adriaan van Dis zou zijn exemplaar altijd in de aanslag hebben. Dorrestijn had toen al talloze zalen laten vollopen en had de Gouden Harp gekregen voor zijn mistroostige, scherpe liederen, maar hij genoot niet minder van zijn succes als schrijver.

‘Het verschil met de zakelijke beschrijvingen in traditionele natuurgidsen – die vaak op hun manier meesterlijk zijn, hoor – is dat ik er mijn gevoel bij goochel. Ik haal een herinnering naar boven en probeer al schrijvend zo dicht mogelijk bij de essentie van de vogelziel, de schoonheid en mijn belevenis te komen.’

Hans Dorrestijn lijkt opvallend in zijn schik. Zijn woonkamer wordt verduisterd door een woeking van hazelaar en meidoorn buiten, maar binnen brandt de lamp. ‘Dan vind ik die ene, juiste kwalificatie’, zegt hij, ‘en besef ik opeens waarom die vijftien goudvinken in mijn tuin me zo ontroerden. Daar streken ze op een dag neer, verspreid in de struiken. Andere vogels maken veel lawaai of slaan vlug op de vlucht, maar goudvinken blijven buitengewoon beheerst zitten.’

Over staartmezen schrijft u dat de wereld vol zoetigheid is telkens als ze opduiken. U hoop zelf te reïncarneren als staartmees.

carneren als staartmees.

‘En waarom dat nou zo is, moet ik dus al schrijvend uitzoeken. Pas toen ik doorkreeg dat het zijn naïeve snoetje is dat het ‘m doet, raakte ik de staartmees echt aan. Ook mijn ultieme wensvogel, de kwartel, nam ik pas in mijn boek op toen ik dat gevoel kon oproepen van toen ik in de jaren 40 als jongetje op de stoppelvelden speelde. Uit de korenschoven stoven dikwijls kwartels, die heerlijke zomervogeltjes die naar de zon roken, en naar broodmeel. Als ik zoiets weet te verwoorden, zit ik te zingen achter het blad.’

‘Er zit een innerlijke formuleerder in mij die zelfs niet ophoudt als ik onder de douche sta. Onwillekeurig wil ik alles vatten in taal. Dat is soms best lastig, want hoe beschrijf je in hemelsnaam alle varianten van oker op dat mollige lijfje van de sneeuwgorst? En wat doe je als een zin maar voorlopig voelt? Meestal

‘Ik ben altijd maar bang. Terwijl vogels pas gealarmeerd zijn als de schaduw van de havik over ze heen schuift. Ze zijn levende voorbeelden voor mij’

maak ik mijn verhaal toch af, dondert niet hoe. Ik leg het een half jaar in de la en ga het dan bewerken. Soms tik ik tien keer een tekst over, tot het verhaal me evenzeer meeslept als het moment waarnaar het verwijst.’

In *Wensvogels* zegt u dat er ook bekeringsijver meespeelt.

‘Absoluut. Ik wil anti-vogelaars of nog niet ingewijden tot vogelkijken aanzetten. Die diertjes zijn echte juwelen. De ene pronkt met uitbundige kleuren, de andere met delicate tinten, de ene doet het met stippeltjes, de ander met streepjes, maar allemaal zijn ze modekoningen à la Yves Saint Laurent. Krijg je die pracht in het vizier, dan kan er in je misschien wat matige bestaan tot elke dag iets opbloeien.’

Redden het vogelkijken en schrijven u van het duister?

‘Vogels tonen alleszins hoe het ook kan. Wij mensen kunnen zelfs in het veiligste huis, met de meest beschermende dierbaren om ons heen aan de dood zitten denken. Vogels, daarentegen, zitten lekker te piepen en zaadjes te sprokkelen, en zijn pas gealarmeerd als de schaduw van de havik daadwerkelijk over ze heen schuift. Ze zijn levende voorbeelden voor mij, ik die steeds maar bang ben voor de toekomst, ik die zo vaak kampte met zware katers en depressies.’

VITALE RAT

Eind jaren 80 stonde Dorrestijn op het punt er totaal mee te kappen. ‘O man, wat een zware tijd’, zucht hij. Met een verfrommelde zakdoek dept hij de tranen uit zijn ogen wanneer hij weer de pijn voelt van de ‘nare echtscheiding’ waaruit hij toen kwam, en het uitputtende proces dat hij had moeten voeren om zijn kinderen bij hem te mogen hebben.

Wat hield u overeind?

‘Blijkbaar ben ik een vitale rat. Nico (*de Haan, met wie hij het druk bekeken tv-programma “Baardmannetjes” maakte, red.*) noemt me de positiefste pessimist die hij kent. Rampzaligheden slepen mij helemaal mee, maar zodra ze voorbij zijn, houd ik weer volop van het leven, van mensen, van de natuur én van mijn werk. Ook nu kamp ik met ellende – iets te particulier om over te kunnen spreken – maar telkens als dat zwarte gat me dreigt op te slokken, kan ik gaan zitten tikken. Ik kruip in mijn koker van verhoogde concentratie en leef even in een andere wereld.’

U kocht een paar jaar geleden zeven schrijfmachines tegelijk, vond u dat u daarmee toe kon tot uw laatste zucht?

‘Ja. Nou wil ik niet te veel denken aan het einde van de kunst, hoor. Als ik niet werk, gaapt de leegte. Schrijven was altijd al mijn manier van verwerken. Sommige collega's worden des duivels als je het zegt, maar ik heb veel van me af geschreven. Het allerergst vind ik leed dat zinloos is geweest, dat niet bewerkt is tot iets mooiers of iets met meer eeuwigheidswaarde. Vaak vraag ik me af of ik het recht heb mijn ellende tot beelden om te vormen terwijl anderen zich er dapper en

© Patrick Post

Hans Dorrestijn is schrijver, cabaretier en tekstschrijver voor collega's en tv-programma's, waaronder *Sesamstraat*.

zonder woorden doorheen slaan. Maar ik had getuigen nodig, voor mijn leed én voor mijn vreugd. Anders had het geen geldigheid gehad.'

Wie bestaan pas in de blik van een ander.

'Meer nog: je bestaan wordt beter aangetoond als méér mensen het zien. In principe leeft de olifant toch ook maar omdat wij hem beschreven en vereeuwigd hebben? Weet je, mijn schrijverschap is erin geramd door mijn boze stiefvader (*Dorrestijns echte vader stierf toen hij twee was, na zijn arrestatie als verzetslid overleed hij kamp Amersfoort, red.*). Oom Jo hing van de woedeaanvallen aaneen, er gebeurden thuis krankzinnige dingen, maar terwijl ik jammerend in de hoek zat, wist ik dat ik het verhaal zo kon vertellen dat mijn vriendjes Tjeerd en Rob zich kapot zouden lachen. Net zoals bij Gerard Reve – onder wiens invloed ik als jongeling ben beginnen schrijven – bleek formuleren mijn manier om de wanhoop en werkelijkheid te bezweren. Dat ben ik blijven oefenen.'

'Een paar jaar geleden vatte ik het zo samen: *"Altijd lag ik overhoop/ met de drank en met de wijven/ en toen ik veel geleden had/ ging ik heel mooi schrijven"*. Niet iedereen heeft dat nodig natuurlijk. Tsjechov zou een gelukkige jeugd hebben gehad, Nabokov had bijlange niet zoveel angsten als jij en ik bij mekaar en Hermans

'Hier in Bennekom lopen er meisjes rond over wie ik hetzelfde denk als over de delicaat gemarmerde patrijs: hoe bestaat het dat zoiets geschapen is?'

maakte zijn eigen wereldoorlog. Ik ben niet zo'n groot talent. Van jongs af lustte ik pap van literatuur, maar toen ik ophield met lesgeven – dat heb ik zeven jaar gedaan – en het als artiest ging proberen, wist ik donders goed dat ik zou moeten worstelen. Maar goed, het voordeel van niet zo groot te zijn, is dat je je niet gauw verveelt. Cabaretiers die meteen een meesterwerk maken, hebben het na vier shows gezien. Ik ben nog altijd niet klaar. In de herfst ga ik zelfs een nieuwe show try-outen, getiteld *'t Houde een keer op'*.

U neemt het wel ludiek op. In uw vorige boek, *'Het rimpelperspectief, bericht u luchtig aan uw doodgravers: 'Heb geduld, ik kom beslist/ Polijst alvast uw spade/ 't*

Is deze maand of volgend jaar'.

'Wat moet ik anders, de hele dag zitten somberen? Nee, ik wil nog een beetje leven en graag zo opgewekt mogelijk. Best een opgave in mijn geval, want nog steeds kan wat voor een ander een speldenprik is bij mij aankomen als een mokerslag. Een vlijmende opmerking in een winkel of in de krant kan mij een dag van mijn leven kosten. Zoiets moet dan door de lagen van de tijd en de taal heen om alsnog iets te worden. Daarom begrijp ik niet dat sommige collega's het nu al over corona hebben. Je moet al een van god gegeven schrijver zijn om over zoiets groots meteen en ongefilterd iets essentieels te zeggen.'

DOOR DE SCHAAMTE HEEN

Gêne is een filter die Hans Dorrestijn niet lijkt te hebben. Zelfs van zijn wrangste mislukkingen maakte hij zijn publiek deelgenoot. "Ooit las ik voor een volle tent in Amsterdam mijn verhaal "Het waterbed" voor, geïnspireerd door mijn relatie met een ontzettend leuke meid. Maar het was zo'n tante die eiste dat ik een waterbed kocht vanwege mijn rugklachten en dat ik het velletje van mijn eikel liet verwijderen opdat ik meer plezier zou beleven. Nou, de dag dat het waterbed bezorgd was en ik weer een beetje functioneerde, maakte ze het uit. Nadat de hele tent zich had bescheurd, kwam er een recensent naar me toe: "Ken jij nou werkelijk geen schaamte?" Net wel, ik schaamde me kapot, maar mensen vinden het net heerlijk vinden als je die kwetsbaarheden in een goed verhaal giet.'

U bent het publiek wel heel erg ter wille.

'Of je kunt zeggen dat ik door de schaamte heen breek om een waarheid te vertellen. Ik erger me al mijn hele leven aan collega's die zich beter voordoen dan ze zijn, dat is te gemakkelijk en oneerlijk. Ik geloof nooit zo hevig in mezelf dat ik niet twijfel. Precies die twijfel houdt me als schrijver op de been.'

Is ze Ifspot ook een sleutel? Uw collega Lévi Weemoedt stelt dat we allemaal narcistisch worden geboren, maar dat als we de boel omdraaien, we van onszelf verlost worden.

► Lees verder op blz. 6

← Vervolg van blz. 5

'Klopt helemaal. Al hangt een mens van tegenstrijdigheden aan elkaar. Zo beleef ik momenten van wanhoop én van hoogmoed. Als ik terugdenk aan "De kerkhofganger" geloof ik toch dat ik groot ben. Arnon Grunberg schreef ooit dat dat lied over een necrofiel tot de hoogste vorm van literatuur behoort. "Voor hij huiswaarts zal gaan keren/ Klopt hij de maden uit zijn kleren/ En na het horen van dit lied/ Is een pedofiel zo erg nog niet." Je ziet hoe ik de tekst stap voor stap richting het einde beweeg. Dat soort componeren is precies waarvan ik geniet in de beste literatuur.'

Aan wie denkt u?

'W.F. Hermans – ja, alweer hij – liet geen mus uit de dakgoot vallen zonder er later naar terug te grijpen. Op 't ogenblik is er maar één Nederlandse schrijver die me even steil achterover doet slaan, en dat is Stella Bergsma. In *Pussy album* beschrijft ze de ondergang van een jonge vrouw met nietsontziende kracht en heel juiste neologismen. Bij de Tachtigers van Willem Kloos had ik de pest aan zulke zelfverzonnen woorden, maar bij Bergsma doen ze het verhaal niet stokken, integendeel. Het mooie was dat ze me voor mijn lof dankte door te zeggen dat ik zelf een icoon ben. Tja, ik krijg de laatste tijd zoveel schouderklopjes dat ik het bijna ga geloven.'

Annie M.G. Schmidt zei ooit dat u liedjes moest blijven schrijven.

'Dat was na een vreselijke voorstelling voor kinderen. Ze braken de boel af terwijl ik zulke leuke liedjes zat te spelen. In de coulissen bleek mevrouw Schmidt prachtig te zitten roken. Ze zei dat ik nog heel beroemd zou worden, en ik was totaal verbaasd. Later noteerde ik: erkenning is heerlijk voor een zwak ego als ik.'

U schildert uzelf graag af als een kluns.

'Ben ik ook, zeker in het veld. Heeft iedereen van de groep de kuifmees gezien, behalve ik met mijn stomme kop. Maar net omdat ik niet vanuit de genialiteit kom, kan ik mijn publiek enthousiasmeren, denk ik. Het is heerlijk dat zoveel lezers, vooral vrouwen, me zeggen dat mijn geploeter een troost of zelfs een aanmoediging voor ze is.'

In *Wensvogels* moedigt u tegelijk uzelf aan, om te blij-

© Patrick Post

'Ik ben nog altijd niet klaar. In de herfst ga ik een nieuwe show try-outen, getiteld 't Houde een keer op'

ven verlangen naar nieuwe, wonderlijke waarnemingen.

'Verlangen doet het gevoel rijpen en drijft me voort. Als luie donder vind ik een berg op lopen van de ergste dingen die er zijn, maar beloof me een oeraluil en ik doe het toch. Ik ben blij dat mijn vermogen tot verrukking niet afvlakt met de jaren. Zo blijf ik in beate bewondering voor Bach, van wie ik nu een toccata instudeer, en voor Chopin, die me in amper drie maten in diepe schoonheid onderdempelt. Daarom vind ik de mens zo'n geslaagd dier. Alleen de koala komt er misschien overheen. Hoe die met z'n lollige kopje plots kribbig een ander beertje kan slaan, dat is van een buitengewone onschuld.'

Bekoren ze u meer dan alle prachtige vrouwen die, zoals u zegt, balsem voor uw ziel zijn?

'O jee, moeilijke keuze. Hier in Bennekom lopen er meisjes rond over wie ik hetzelfde denk als over de delicaat gemarmerde patrijs: hoe bestaat het dat zoiets geschapen is? Ik denk dat ik nog steeds in staat zou zijn tot ontrouw – dan heb ik de ene en zie ik de volgende dag een andere die ik ook wil. Maar anders dan vroeger wil ik er niet meer wanhopig het bed mee delen. Kijken volstaat. In die zin ben ik erotisch op mijn toppunt.'

Mist u in dit schrijvershuis geen geliefde?

'Lieve schat, ik woon al veertig jaar alleen en sta al op mijn kop als de werkster – een hartstikke leuke meid – mijn kaasschaaf in het verkeerde hokje legt. Wat niet wil zeggen dat de eenzaamheid niet schrijnt. Gelukkig zijn de grootste gaten in mijn hart gedicht door mijn lieve kinderen en tweejarige kleinzoon.'

Uw schouw en boekenkast barsten van foto's van hen.

'Als het over hen gaat, word ik zo sentimenteel als een oude aap. Ook de literatuur troost me. Dat is al zo sinds ik jong was. Dankzij Hans Lodezens parlandogedichten wist ik dat ik niet alleen was met mijn lichte wanhoop. En ik blijf nog steeds terugdenken aan die zin uit een van de brieven van Reve: Niets is zo erg of er is nog wel iets verschrikkelijkers.'

'En zullen we dan nu even kijken of ons houtduifje al opgeknaapt is? Anders bellen we de dierenambulance. Hebben we tenminste dat beestje gereed.'

In deze gesprekkenreeks vragen we mensen waar zij troost en betekenis vinden in dit leven.

cartoon Lars Kenseth

